Eldbjørg Sande
Trine Eli Linge
Mona Choon Rasmussen

Vergemålsloven

og utlendingsloven kapittel 11 A med kommentarer

GYLDENDAL
JURIDISK

ELDBJØRG SANDE, TRINE ELI LINGE OG
MONA CHOON RASMUSSEN

VERGEMÅLSLOVEN

OG UTLENDINGSLOVEN KAPITTEL 11 A
MED KOMMENTARER

GYLDENDAL
JURIDISK

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2017
1. utgave, 1. opplag 2017

ISBN 978-82-05-45068-4

Omslag: Gyldendal Juridisk
Sats: Type-it AS, Trondheim 2016
Brødtekst: 10,5/15 pkt. Minion

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Juridisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

www.gyldendal.no/juridisk
juridisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forord

Vergemålsloven 26. mars 2010 nr. 9 og utlendingsloven kapittel 11 A i lov 15. mai 2008 nr. 35 trådte i kraft 1. juli 2013. Vi er glade for å kunne presentere første utgave med samlede kommentarer til de nye reglene. Det er vårt håp at boken kan være et nyttig verktøy for alle som arbeider i vergemålsforvaltningen. Vi tror også den kan være nyttig for advokater og domstoler som kommer i befatning med vergemålsjussen, helserettsjurister, ansatte i barnevernstjenesten, kommunal helse- og sosialtjeneste, fylkesmennenes helse- og sosialavdelinger, aktører i utlendingsforvaltningen, politiet, ansatte i arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) med flere.

Vergemålsreformen er ment å være en holdnings- og kvalitetsreform og innebærer en total omorganisering av vergemålsarbeidet. Men først og fremst er det en rettssikkerhets- og regelverksreform. Tidligere lovgivning på området var gammel, vergemålsloven fra 1927 og umyndiggjøringsloven fra 1898. Det var derfor et stort behov for modernisering og tilpasning av regelverket til dagens samfunn og nye krav til rettssikkerhet for sårbare grupper. Tidligere lovgivning var særlig innrettet mot ivaretakelse av økonomiske interesser. Det var derfor også behov for regler for ivaretakelse av personlige og rettslige interesser på vegne av de personer som omfattes av loven. Et ledd i dette var en egen hjelpeordning for enslige mindreårige asylsøkere. Tidligere ble vergemålslovens bestemmelser forsøkt tilpasset til de særlige behov disse barna har. Endelig ønsket lovgiver å legge til rette for private alternativer til vergemål og offentlig bistand.

Vi har valgt å samle vergemålsloven og de nye bestemmelsene om representantordning for enslige mindreårige asylsøker i samme kommentarutgave. Det er nær tilknytning mellom de to regelverkene. For det første ble begge regelsett utredet av samme lovutvalg. Videre er en rekke av reglene i vergemålsloven gitt tilsvarende anvendelse for enslige mindreårige asylsøkere. Det er også samme myndighet som er ansvarlig for de to regelverkene, fylkesmannen og Statens sivilrettsforvaltning.

Vergemålsfeltet er lite omtalt i den juridiske litteraturen, og det er også et område som er fattig på rettspraksis. Fra ikrafttredelse av 2010-loven og frem til i dag er det

likevel fattet en rekke avgjørelser knyttet til fratakelse av rettslig handleevne. Noen få av disse avgjørelsene er anket videre til lagmannsretten, og den første saken vil bli tatt opp til behandling i Høyesterett i løpet kort tid. Selv om vergemålsloven 2010 er en moderne lov og tilpasset dagens samfunn, er en god del av de materielle reglene videreføring av tidligere rett. Dette innebærer at tidligere rettspraksis og juridisk teori kan gi veiledning. For avklaringen av enkelte spørsmål der dette anses relevant, har vi bestrebet oss på å henvise til kommentarene til 1927-loven (*Vergemålsloven med kommentarer*, Lødrup m.fl).

Når en lov er forholdsvis fersk, vil det oppstå rekke spørsmål som kan by på tolkningstvil. Så langt vi har erfart dette, har vi forsøkt å peke på de bestemmelser hvor lovanvendelsen kan by på slik tvil. Vi har også i stor utstrekning gitt uttrykk for hva vi mener er den riktige løsningen. I noen få tilfeller har vi likevel nøyd oss med å skissere noen ulike tolkningsalternativer uten å ta stilling til hvilket av alternativene som har mest for seg.

Slik vi ser det, innebærer vergemålsreformen og vergemålslovgivningen en betydelig bedring av rettssikkerheten for mindreårige og voksne med ulike hjelpebehov. Vi er likevel av den oppfatning at loven på enkelte områder kan bli enda bedre. Siden vi har vårt daglige virke innenfor vergemålsfeltet, ser vi hvilke utfordringer og utslag enkelte av bestemmelsene kan gi. Der vi mener lovgiver bør vurdere endringer eller justeringer, er dette omtalt. Vi har også oppfordret til klargjøring der det er vanskelig å tolke anvendelsesområdet eller rekkevidden av ulike bestemmelser. Det vises til det vi har sagt ovenfor om tilfeller hvor lovtolkningen byr på problemer.

I arbeidet på vergemålsfeltet kommer en ofte inn på tilgrensede rettsområder som skifte- og arverett, barnerett, ulike regler knyttet til finansiell forvaltning mv. Det samme gjelder for anvendelsen av utlendingsloven kapittel 11 A. Også her er det tilgrensende regelverk som kan ha betydning for vergemålsmyndighetens arbeid. Enkelte slike problemstillinger har vi drøftet forholdsvis grundig, mens andre bare er nevnt uten at det er gått dypere inn i problemstillingene. Med tanke på nye utgaver av boken tar vi gjerne imot innspill knyttet til tilgrensende temaer som bør belyses nærmere. Også innspill knyttet til behandlingen av de vergemålsrettslige spørsmål tas imot med takk.

Litt om begrepsbruk i boken. Etter tidligere lov ble ofte personen under vergemål, uavhengig av om det var en mindreårig eller voksen, benevnt som myndling. Begrepet er ikke heldig. Utvalget vurderte ulike begreper som kunne erstatte

dette, men endte med å ikke foreslå et felles ord for å fange opp gruppen som omfattes av loven. I loven brukes *personer under vergemål og personer som er satt under vergemål*, jf. § 2, hvor begrepene defineres. I tillegg benyttes *mindreårige* i enkelte bestemmelser som kun omhandler denne gruppen. Vi er ikke konsekvente i begrepsbruken her. Vi benytter dels lovens egne benevnelser, men benytter også begrepene *den vergetrengende*, *den hjelpetrengende* og *personen saken gjelder*. Justis- og beredskapsdepartementet har hatt ulike navn i perioden fra NOU 2004: 16 ble skrevet og frem til i dag. Vi er ikke konsekvente med hensyn til hvilket navn som brukes. Når vi i boken henviser til tidligere rett, vises det ofte til *Kommentarutgaven*. Med dette menes *Vergemålsloven med kommentarer* 2008, skrevet av Peter Lødrup, Eldbjørg Kluften (nå Sande), Trine Linge og Vibeke Gjøslien.

Forfatterne av boken arbeider som nevnt innenfor vergemålsfeltet.

Eldbjørg Sande har bakgrunn fra juridisk avdeling hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus og var der blant annet ansvarlig for vergemålsarbeidet etter tidligere lov. Hun var sekretær for vergemålsutvalget og er nå avdelingsdirektør for vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Hun var også medforfatter til Kommentarutgaven.

Trine Eli Linge har bakgrunn fra juridisk avdeling hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus, hvor hun blant annet arbeidet med vergemålssaker etter tidligere lov. Hun har også erfaring med vergemålssaker fra Sivilavdelingen i Justisdepartementet, Bærum og Sørum overformynderi og Vergemålsavdelingen i Statens sivilrettsforvaltning. Hun var sekretær for vergemålsutvalget og medforfatter av ovennevnte kommentarutgave. Hun er nå seniorrådgiver i vergemålsavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Mona Choon Rasmussen har bakgrunn fra Utlendingsdirektoratet og er nå fagansvarlig for representant- og vergeordningen for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Vi har fordelt ansvaret for de ulike kapitler mellom oss, men samtlige tre forfattere står solidarisk ansvarlig for innholdet i boken.

Vi har underveis i skriveprosessen fått bistand til gjennomlesning av enkelte kapitler, mottatt gode innspill og hatt nyttige diskusjoner med en rekke kollegaer, både i eget embete og i enkelte andre. Vi takker alle som har hjulpet oss i arbeidet.

Eldbjørg Sande, Trine Eli Linge og Mona Choon Rasmussen
Oslo, 25. november 2016

Innhold

Del I
Vergemålsordningen

INNLEDNING

Et historisk tilbakeblikk, arbeidet med ny vergemålslov, nordisk rett og internasjonale konvensjoner 33
NOU 2004: 16 om vergemål – mandatet 33
NOU 2004: 16 – hovedpunkter 34
Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her 34
Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) om lov om vergemål (vergemålsloven) – hovedpunkter 35
Lov 26. mars 2010 nr. 9 og forskrift til vergemålsloven 15. februar 2013 nr. 201 37
Arbeidet med ny vergemålslov, nordisk rett og internasjonale konvensjoner 37
Internasjonale konvensjoner og rekommandasjoner 41
Europarådets rekommandasjon 12 (1999) 4 om prinsipper vedrørende den rettslige beskyttelse av inkapable voksne 43
Europarådets rekommandasjon (2009) 11 om prinsipper for fremtidsfullmakter 46
Haagkonvensjonen 13. januar 2000 om internasjonal beskyttelse av voksne 46
FN-konvensjonen 13. desember 2006 om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) 47
NOU 2016: 17 På lik linje 54
FNs konvensjon om barnets rettigheter 20. november 1989 Barnekonvensjonen 55

Rettspolitiske spørsmål 56
Utvidelse av vergens virkeområde til personlige forhold ved vergemål for mindreårige 57
Forvaltning av finansielle eiendeler 59
Saksbehandlingsreglene 60
Fremtidsfullmakter 60
Enslige mindreårige asylsøkere 61

KAPITTEL 1
Innledende bestemmelser 63
Innledning 63
§ *1. Lovens saklige virkeområde* 64
Innledning 64
Første ledd første punktum 64
Første ledd andre punktum 65
Første ledd tredje punktum 66
Andre ledd 66
Tredje ledd 66
§ *2. Definisjoner* 67
Innledning 67
Første ledd bokstav a 67
Første ledd bokstav b 68
Andre ledd 68
Tredje ledd 69
Fjerde ledd 69
§ *3. Lovens anvendelse på Svalbard* 71
Innledning 71
Første ledd første punktum 71
Første ledd andre punktum 71

KAPITTEL 2
Vergemålsmyndigheten 75
Innledning 75
Nordisk rett 78
§ *4. Vergemålsmyndigheten* 80
Innledning 80
Første ledd første punktum 80
Første ledd andre punktum 80
Første ledd tredje punktum 81
§ *5. Inndeling i distrikter* 82

Innledning 82
Første ledd 82
Andre ledd 83
Tredje ledd 84

§ 6. Den lokale vergemålsmyndigheten 85
Innledning 85
Første ledd første punktum 85
Første ledd andre punktum 86
Andre ledd 94
Tredje ledd 98

§ 7. Den sentrale vergemålsmyndigheten 99
Innledning 99
Første ledd 99
Andre ledd 100

KAPITTEL 3

Vergemål for mindreårige 105
Innledning 105
Nordisk rett 106
Internasjonalt 107

§ 8. Mindreårige 110
Innledning 110
Nordisk rett 110
Første punktum 111

§ 9. Den mindreåriges rettslige handleevne 112
Innledning 112
Nordisk rett 112
Første ledd 113

§ 10. Den mindreåriges adgang til å inngå arbeidsavtaler 119
Innledning 119
Nordisk rett 119
Første ledd første punktum 120
Første ledd andre punktum 121
Første ledd tredje punktum 121
Andre ledd første punktum 121
Andre ledd andre punktum 122

§ 11. Den mindreåriges adgang til å drive næringsvirksomhet 123
Innledning 123
Nordisk rett 123
Første ledd første punktum 124

Første ledd andre punktum 125
Første ledd tredje punktum 125
Første ledd fjerde punktum 126
Andre ledd 126
Tredje ledd første punktum 126
Tredje ledd andre punktum 127
Tredje ledd tredje punktum 127

§ 12. Rådighet over midler den mindreårige har tjent eller fått til egen rådighet 128
Innledning 128
Nordisk rett 128
Første ledd 129
Andre ledd 132
Tredje ledd første punktum 132
Tredje ledd andre punktum 133

§ 13. Mindreårige med egen husholdning 134
Innledning 134
Nordisk rett 134
Første ledd første punktum 135
Første ledd andre punktum 136
Andre ledd 137

§ 14. Virkningen av at den mindreårige har handlet ut over sin rett 138
Innledning 138
Nordisk rett 139
Første ledd første punktum 139
Første ledd andre punktum 139
Andre ledd 140
Tredje ledd 140
Fjerde ledd 141

§ 15. Partenes plikt til å levere tilbake det som er mottatt 142
Innledning 142
Nordisk rett 142
Første ledd 143
Andre ledd 143

§ 16. Hvem som er verge for den mindreårige 145
Innledning 145
Nordisk rett 145
Første ledd første punktum 146
Første ledd andre punktum 149

§ 17. Vergens oppgaver. Plikten til å høre den mindreårige mv. 156
Innledning 156

Nordisk rett 157
Første ledd 157
Andre ledd første punktum 161
Andre ledd andre punktum 162
Tredje ledd 164
Fjerde ledd første punktum 165
Fjerde ledd andre punktum 167
Femte ledd 167

§ *18. Forholdet mellom vergene* 169
Innledning 169
Nordisk rett 169
Første ledd første punktum 170
Første ledd andre punktum 170
Andre ledd første punktum 171
Andre ledd andre punktum 172
Tredje ledd 172
Fjerde ledd første punktum 174
Fjerde ledd andre punktum 175
Femte ledd første punktum 176
Femte ledd andre punktum 177

§ *19. Opphør av oppgaven som verge* 178
Innledning 178
Nordisk rett 179
Første ledd første punktum 179
Første ledd andre punktum 181
Første ledd tredje punktum 181
Andre ledd 182
Tredje ledd 183

KAPITTEL 4

Vergemål for voksne 185
Innledning 185
Historikk 186
Nordisk rett 187
Danmark 187
Sverige 189
Finland 189
Internasjonal rett og konvensjoner 190
Kort oppsummert om de nye vergemålsformene for voksne 190
Samtykkekompetanse og rettslig handleevne 192
Rettslig handleevne, formelt og faktisk 196
Personell kompetanse 197

§ 20. Vilkår for vergemål 199
Innledning 199
Første ledd 200
Andre ledd første punktum 208
Andre ledd andre punktum 213
Tredje ledd 215

§ 21. Vergemålets innhold og omfang 216
Innledning 216
Første ledd første punktum 216
Første ledd andre punktum 217
Første ledd tredje punktum 217
Andre ledd 218
Tredje ledd første punktum 224
Tredje ledd andre punktum 227
Fjerde ledd 228

§ 22. Særskilte vilkår for vergemål med fratakelse av den rettslige handleevnen . 234
Innledning 234
Første ledd 237
Andre ledd første punktum 237
Andre ledd andre punktum 242
Tredje ledd 244

§ 23. Disposisjonsadgangen for den som er fratatt rettslig handleevne 246
Innledning 246
Første ledd første punktum 246
Første ledd andre punktum 248

§ 24. Virkningen av at den som er fratatt den rettslige handleevnen, har handlet ut over sin rett 249
Innledning 249
Første ledd 249

KAPITTEL 5

Oppnevning av verger mv. 251
Innledning 251
Nordisk rett 254

§ 25. Oppnevning av verge 258
Innledning 258
Første ledd første punktum 258
Første ledd andre punktum 259
Andre ledd 259
Tredje ledd 260

§ 26. Faste verger 262
Innledning 262
Første ledd første punktum 264
Første ledd andre punktum 265
Første ledd tredje punktum 267
Første ledd fjerde punktum 267
Første ledd femte punktum 268
Første ledd sjette punktum 269

§ 27. Midlertidig oppnevning av verge 271
Innledning 271
Første ledd første punktum første alternativ 271
Første ledd første punktum andre alternativ 272

§ 28. Hvem som kan oppnevnes som verge. Antall verger 273
Innledning 273
Første ledd første punktum 274
Første ledd andre punktum 278
Andre ledd første punktum 279
Andre ledd andre punktum 279
Andre ledd tredje punktum 280
Tredje ledd første punktum 281
Tredje ledd andre punktum 282
Tredje ledd tredje punktum 283
Fjerde ledd 283
Femte ledd første punktum 284
Femte ledd andre punktum 286

§ 29. Opphør av vervet som verge 287
Innledning 287
Første ledd første punktum 287
Første ledd andre punktum 288
Andre ledd første punktum 289
Andre ledd andre punktum 290
Andre ledd tredje punktum 291

§ 30. Godtgjøring for vergeoppdraget og dekning av utgifter 293
Innledning 293
Første ledd første punktum 296
Utgifter 308
Første ledd andre punktum 312
Første ledd tredje punktum 314
Første ledd fjerde punktum 315
Andre ledd 319
Godtgjøring og utgiftsdekning for tiden før 1. juli 2013 320
Tilgrensende problemstillinger 321

KAPITTEL 6

Vergens utførelse av vergeoppdraget 325
Innledning 325
Nordisk rett og konvensjoner 327
Sverige 327
Finland 328
Internasjonale konvensjoner og rekommandasjoner 328

§ 31. Vergens oppgave 329
Innledning 329
Første ledd 329

§ 32. Vergens kompetanse 331
Innledning 331
Første ledd 331

§ 33. Vergens plikt til å høre den som er satt under vergemål mv. 335
Innledning 335
Første ledd 336
Andre ledd første punktum 337
Andre ledd andre punktum 338
Andre ledd tredje punktum 339
Tredje ledd første punktum 340
Tredje ledd andre punktum 341
Tredje ledd tredje punktum 342

§ 34. Vergens habilitet 344
Innledning 344
Første ledd første punktum 345
Første ledd andre punktum 346
Første ledd andre punktum bokstav a 347
Første ledd andre punktum bokstav b 347
Første ledd andre punktum bokstav c 347
Første ledd andre punktum bokstav d 347
Første ledd andre punktum bokstav e 348
Andre ledd 348
Tredje ledd 351

§ 35. Registrering av eiendeler og gjeld mv. 355
Innledning 355
Første ledd 355
Andre ledd 357
Tredje ledd 358

§ 36. Vergens forvaltning av eiendeler 359
Innledning 359
Første ledd 359

Andre ledd 360
Tredje ledd første punktum 361
Tredje ledd andre punktum 362
Tredje ledd tredje punktum 363

§ 37. Vergens disponering av inntekter 364
Innledning 364
Første ledd første punktum 365
Første ledd andre punktum 366
Første ledd tredje punktum 367
Første ledd fjerde punktum 367
Andre ledd 367
Tredje ledd første punktum 368
Tredje ledd andre punktum 368

§ 38. Drift av næringsvirksomhet 372
Innledning 372
Første ledd 372

§ 39. Disposisjoner over fast eiendom, løsøre og livsforsikring mv. og utlån av midler til vergen 374
Innledning 374
Første ledd bokstav a 376
Første ledd bokstav b 388
Første ledd bokstav c 389
Første ledd bokstav d 390
Første ledd bokstav e 391
Første ledd bokstav f 392
Første ledd bokstav g 392
Første ledd bokstav h 392
Første ledd bokstav i 394
Første ledd bokstav j første punktum 397
Første ledd bokstav j andre punktum 400
Andre ledd 402

§ 40. Gjeldsstiftelse mv. 403
Innledning 403
Første ledd første punktum 404
Første ledd andre punktum 408
Andre ledd første punktum 408
Andre ledd andre punktum 408
Andre ledd tredje punktum 409
Tredje ledd første punktum 409
Tredje ledd andre punktum 410

§ 41. Gaver og arveforskudd 412
Innledning 412
Første ledd første punktum 415
Første ledd andre punktum 418
Første ledd tredje punktum 419
Andre ledd 420

§ 42. Avkall og avslag på arv eller gave 426
Innledning 426
Første ledd 426

§ 43. Disposisjoner knyttet til næringsvirksomhet som er arvet 429
Innledning 429
Første ledd 429

§ 44. Særregler om forvaltning når ektefelle eller samboer er oppnevnt som verge 431
Innledning 431
Første ledd første punktum 432
Første ledd andre punktum 432
Første ledd tredje punktum 432
Første ledd fjerde punktum 434

§ 45. Forhåndssamtykke. Hel eller delvis oppfyllelse av avtalen 435
Innledning 435
Første ledd 436
Andre ledd første punktum 436
Andre ledd andre punktum 436

§ 46. Taushetsplikt for oppnevnt verge 438
Innledning 438
Første ledd første punktum 439
Første ledd andre punktum 440
Første ledd tredje punktum 441
Andre ledd første punktum 441
Andre ledd andre punktum 442
Tredje ledd første punktum 442
Tredje ledd andre punktum 444
Tredje ledd tredje punktum 444

§ 47. Vergens forhold til fylkesmannen. Klagerett 446
Innledning 446
Første ledd 446
Andre ledd 447
Tredje ledd 448

KAPITTEL 7

Fylkesmannens forvaltning av finansielle eiendeler 449
Innledning 449
Historikk 449
Kort oppsummert om lovens ordning 454
Nordisk rett 454

§ 48. Finansielle eiendeler som skal forvaltes av fylkesmannen 456
Innledning 456
Første ledd 456
Vergemålsloven 458
Arveloven kapittel III 458
Opphold på helseinstitusjon 459
Tvungen forvaltning av ytelser etter folketrygden 461
Forholdet mellom bestemmelsene i helse- og sosiallovgivningen om tvungen forvaltning, FN-konvensjonen 13. desember 2006 om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne og vergemålsloven 462
Disponering av midler ved primærkontakt 464
Andre ledd 465
Tredje ledd 468
Fjerde ledd 469

§ 49. Finansielle eiendeler som ikke skal forvaltes av fylkesmannen 470
Innledning 470
Første ledd første punktum 470
Første ledd andre punktum 474
Første ledd tredje punktum 476
Andre ledd 477
Tredje ledd 477

§ 50. Omgjøring av finansielle eiendeler 478
Innledning 478
Første ledd 478
Andre ledd 479
Tredje ledd 480

§ 51. Forvaltningen av finansielle eiendeler 481
Innledning 481
Første ledd 482
Andre ledd 482
Tredje ledd første punktum 486
Tredje ledd andre punktum 486
Tredje ledd tredje punktum 487
Fjerde ledd 488

§ 52. Utbetaling ved opphør av vergemål 489
Innledning 489
Første ledd 490
Andre ledd 491
Tredje ledd 492
Fjerde ledd 493
Femte ledd 493

§ 53. Regnskapsplikt 494
Første ledd 494
Vergemålsforskriften kapittel 5. Vergens regnskapsplikt 494
Vergemålsforskriften kapittel 2 Vergemålsmyndighetens kontroll av vergeregnskapene. Revisjon 499

§ 54. Opplysningsplikt for institusjoner mv. 501
Innledning 501
Første ledd 502
Andre ledd 502
Tredje ledd 503
Vergemålsforskriften §§ 27 til 29 504
Melding om arv og gave 507

KAPITTEL 8
Saksbehandlingsregler for vergemålsmyndigheten 509
Innledning 509
Nordisk rett 512

§ 55. Fylkesmannens kompetanse mv. 514
Innledning 514
Første ledd 514
Andre ledd 515
Tredje ledd 517

§ 56. Rett til å begjære vergemål 521
Innledning 521
Første ledd 522
Første ledd bokstav a 524
Første ledd bokstav b 524
Første ledd bokstav c 525
Første ledd bokstav d 525
Andre ledd 525
Tredje ledd første punktum 527
Tredje ledd andre punktum 527
Fjerde ledd 529

§ 57. Meldeplikt for institusjoner og andre 530
Innledning 530
Første ledd 531

§ 58. Forhåndsvarsel 535
Første ledd 535
Første ledd bokstav a 537
Første ledd bokstav b 537
Første ledd bokstav c 539

§ 59. Grunnlaget for fylkesmannens avgjørelse 540
Innledning 540
Første ledd 542
Første ledd bokstav a 543
Første ledd bokstav b 546
Første ledd bokstav c 546
Første ledd bokstav d 547
Første ledd bokstav e 547
Andre ledd 548
Tredje ledd 550

§ 60. Underretning til nære familiemedlemmer 551
Første ledd 551

§ 61. Midlertidig vedtak 554
Innledning 554
Første ledd 555
Andre ledd 556
Tredje ledd 557
Fjerde ledd 557

§ 62. Avvisning 560
Første ledd 560

§ 63. Opphevelse av eller endring av vergemålet 563
Innledning 563
Første ledd 564
Andre ledd 567

§ 64. Klage 568
Første ledd 568

§ 65. Taushetsplikt 570
Første ledd 570

§ 66. Rett til å behandle personopplysninger 573
Første ledd 573

§ 67. Vurdering av tvungen forvaltning 575
Første ledd 575

KAPITTEL 9

Saksbehandlingsregler for domstolene 577
Innledning 577
Kort historikk 577
Kort oppsummert om ny ordning 579
Nordisk rett 580
Internasjonal rett 581

§ 68. Rettens kompetanse i vergemålssaker mv. 582
Innledning 582
Første ledd 582
Andre ledd 583
Tredje ledd 585
Fjerde ledd 586

§ 69. Kompetanse til å reise sak mv. 587
Innledning 587
Første ledd 587
Andre ledd 591

§ 70. Tingrettens sammensetning 594
Første ledd 594

§ 71. Rettens behandling av vergemålssaker 596
Innledning 596
Første ledd 597
Andre ledd 597
Tredje ledd 598
Fjerde ledd 598
Femte ledd 599

§ 72. Møteplikt under hovedforhandlingen 603
Innledning 603
Første ledd 603
Andre ledd 604
Tredje ledd 605

§ 73. Avgjørelse ved dom. Anke 606
Innledning 606
Første ledd 606
Andre ledd 606
Tredje ledd 608

§ 74. Avvisning 609
Første ledd 609

§ 75. Rettskraft. Endring av dom 610
Innledning 610

Første ledd 610
Andre ledd 611
Tredje ledd 611
Fjerde ledd 612

§ 76. Kostnadene ved saken. Oppnevning av prosessfullmektig 613
Innledning 613
Første ledd 613
Andre ledd 614
Tredje ledd 614

§ 77. Registrering av vedtak om fratakelse av den rettslige handleevnen 616
Innledning 616
Første ledd 617
Andre ledd 617
Tredje ledd 617

KAPITTEL 10

Fremtidsfullmakter mv. 619
Innledning 619
Kort oppsummert om ny ordning om private alternativer til vergemål . . . 620
Faste betalingsoppdrag 620
Legalfullmakt 621
Andre lands rett og internasjonale konvensjoner og rekommandasjoner . 621
Internasjonale konvensjoner og rekommandasjoner 621
Nordisk rett 622
Endringer i avtaleloven § 22 625
Avtaleloven § 22 første ledd 627
Avtaleloven § 22 andre ledd 628
Avtaleloven § 22 tredje ledd 628

§ 78. Definisjon 630
Innledning 630

§ 79. Fullmaktsgiveren og fullmektigen 634
Innledning 634
Første ledd 634
Andre ledd 635
Tredje ledd 636

§ 80. Fullmaktens innhold og omfang 638
Innledning 638
Første ledd 639
Andre ledd 643
Tredje ledd 644
Fjerde ledd 644

§ *81. Formkrav* 646
Innledning 646
Første ledd 647
Andre ledd 648
Tredje ledd 650

§ *82. Opplysninger fullmakten bør inneholde* 651
Innledning 651
Første ledd 652
Andre ledd 652

§ *83. Ikrafttredelse* 654
Innledning 654
Første ledd 655
Andre ledd 656

§ *84. Stadfesting* 659
Innledning 659
Første ledd 662
Andre ledd 663
Tredje ledd 664
Fjerde ledd 666
Femte ledd 667

§ *85. Fullmektigens oppgaver* 669
Innledning 669
Første ledd 669
Andre ledd 670
Tredje ledd 671

§ *86. Inhabilitet mv.* 672
Innledning 672
Første ledd 672
Andre ledd 673

§ *87. Gaver* 675
Første ledd 675

§ *88. Vederlag og dekning av utgifter* 677
Innledning 677
Første ledd 677

§ *89. Tilbakekall av fremtidsfullmakt* 679
Innledning 679
Første ledd 680
Andre ledd 680
Tredje ledd 681

§ 90. Opplysnings- og regnskapsplikt 682
Innledning 682
Første ledd 683
Andre ledd 684

§ 91. Vergemål for fullmaktsgiveren 685
Innledning 685
Første ledd 685
Andre ledd 686
Tredje ledd 688

§ 92. Forholdet til avtaleloven 689
Første ledd 689

§ 93. Faste betalingsoppdrag 691
Innledning 691
Første ledd 691
Andre ledd 692

§ 94. Nærståendes representasjonsrett 693
Innledning 693
Første ledd 695
Andre ledd 696
Tredje ledd 697
Fjerde ledd 697

KAPITTEL 11
Forskjellige bestemmelser 699
Innledning 699
Ugyldige disposisjoner 699

§ 95. Særskilt forvaltning etter bestemmelse av giver og arvelater 703
Innledning 703
Første ledd første punktum 704
Første ledd andre punktum 708
Andre ledd 709
Tredje ledd første punktum 710
Tredje ledd andre punktum 712
Fjerde ledd 712

§ 96. Midler som ved lov er bestemt at skal forvaltes etter denne lov 713
Innledning 713
Første ledd 713
Andre ledd 719

§ 97. Forvaltning av andre midler enn de som tilhører personer under vergemål . 720
Innledning 720

Første ledd 721
Andre ledd 722

KAPITTEL 12

Saker med tilknytning til utlandet 723
Innledning 723
Haagkonvensjonen 13. januar 2000 om internasjonal beskyttelse av voksne 725
Haagkonvensjonen 19. oktober 1996 nr. 26 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn 726

§ 98. Fylkesmannens myndighet i vergemålssaker der personen ikke er bosatt i Norge 728
Innledning 728
Første ledd første punktum 732

§ 99. Fylkesmannens myndighet i internasjonale forhold når det gjelder stadfesting av fremtidsfullmakter mv. 735
Innledning 735
Første ledd 736
Andre ledd 737

§ 100. Fremtidsfullmakter og lovvalg 738
Innledning 738
Første ledd 738
Andre ledd 739
Tredje ledd 739
Fjerde ledd 739

KAPITTEL 13

Ikraftsettings- og overgangsregler. Endringer i andre lover 741
Innledning 741

§ 101. Ikraftsetting. Overgangsregler 742
Nr. 1 første og andre punktum 743
Nr. 2 første og andre punktum 743
Nr. 2 tredje punktum 743
Nr. 3 første, andre og tredje punktum 745
Nr. 4 første og andre punktum 746
Nr. 5 747
Nr. 6 første og andre punktum 748
Nr. 7 750

Forskriften § 36. Avvikling av overformynderiene. Regnskap 751
Første ledd 751
Andre ledd 751
Tredje ledd 753
Fjerde ledd 754
Femte ledd 754

Forskriften § 37. Hjelpevergenes og vergenes plikt til å levere avsluttet regnskap mv. 754
Første ledd 754
Andre ledd 755
Tredje ledd 756

Forskriften § 38. Godtgjøring og utgifter 756
Innledning 757
Første punktum 757
Andre punktum 757
Tredje punktum 758

Forskriften § 39. Avvikling av fellesmassene 758

Forskriften § 40. Regler om førstegangs plassering av midlene som skal forvaltes av fylkesmannen 758

Forskriften § 41. Nærmere om overføring av klagesaker til den sentrale vergemålsmyndigheten 759

Forskriften § 42. Ikrafttredelse 759

Forskriften § 43. Opphevelse av forskrifter 759

§ 102. Endringer i andre lover 760

Del II

Representantordningen

Utlendingsloven kapittel 11 A. Representant for enslige, mindreårige asylsøkere 763
Innledning 763
Nordisk rett 765
Internasjonalt 765
Andre menneskerettighetskonvensjoner 766
Annet internasjonalt 767
Gjennomføring av menneskerettigheter i norsk rett 768
Hvem er de enslige mindreårige 769

§ 98 a. Anvendelsesområdet for bestemmelsene i dette kapittelet 770
Innledning 770
Første ledd første punktum 771

Første ledd andre punktum 780
Andre ledd 788
Tredje ledd 788

§ 98 b. Oppnevning, opplæring mv. 790
Innledning 790
Første ledd første punktum 790
Første ledd andre punktum 791
Andre ledd 793
Tredje ledd 796

§ 98 c. Hvem kan oppnevnes som representant 797
Innledning 797
Første ledd første og andre punktum 797
Andre ledd 799

§ 98 d. Representantens oppgaver 803
Innledning 803
Første ledd 804
Andre ledd 813
Andre ledd bokstav a 814
Andre ledd bokstav b 817
Andre ledd bokstav c 822
Andre ledd bokstav d 824
Tredje ledd 829
Fjerde ledd første punktum 830
Fjerde ledd andre punktum 831

§ 98 e. Plikten til å høre den mindreårige 836
Innledning 836
Første ledd første punktum 836
Første ledd andre punktum 837

§ 98 f. Godtgjøring for representantoppdraget og dekning av utgifter 841
Innledning 841
Første ledd 841
Andre ledd 845
Avslutning 857

§ 98 g. Opphør av representantoppdraget 859
Innledning 859
Første ledd bokstav a 860
Første ledd bokstav b 863
Første ledd bokstav c 864
Første ledd bokstav d 865
Første ledd bokstav e 866

Andre ledd 866
Avslutning 868
Lovregister 871
Domsregister 889

DEL I

Vergemålsordningen

Et historisk tilbakeblikk, arbeidet med ny vergemålslov, nordisk rett og internasjonale konvensjoner

NOU 2004: 16 om vergemål – mandatet

Justisdepartementet oppnevnte 6. april 2001 et utvalg for å revidere lov 28. november 1898 om umyndiggjørelse og lov 22. april 1927 nr. 3 om vergemål. Utvalget skulle foreta en grunnleggende gjennomgang og modernisering av gjeldende lovgivning med tanke på å ende opp med én ny lov om vergemål. Målet med revideringen var i hovedsak å bedre rettssikkerheten og sikre integriteten for umyndige og andre som lovene var ment å beskytte.

Tilsvarende skulle nye regler sikre en forsvarlig forvaltning av økonomien til de berørte individene. Utvalget fikk også i oppgave å vurdere om ordningen med overformynderiene fortsatt skulle være kommunal eller om en statlig ordning med sentralisering burde velges. Vergenes og overformynderienes oppgaver skulle gjennomgås, og det samme var tilfellet for spørsmålene om en lovfestet rett til godtgjøring for vergeoppdrag og finansinstitusjoners plikt til å opplyse om umyndiges midler. Det ble også tillagt utvalget å vurdere opprettelse av særlige regler for såkalte vedvarende fullmakter, tilpasning til internasjonale konvensjoner og rekommandasjoner samt å orientere seg om lovgivningen og eventuelt revisjonsarbeid i de andre nordiske land. Endelig skulle det vurderes om det forelå behov for særlige regler for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger.[1]

1 For fullstendig mandat og oversikt over utvalgets medlemmer vises til NOU 2004: 16 s. 27 flg.

NOU 2004: 16 – hovedpunkter

Vergemålsutvalget la frem sin utredning (NOU 2004: 16) 17. september 2004. Den inneholdt forslag til en særskilt lov om representasjon for enslige mindreårige asylsøkere (representasjonsordningen) og utkast til lov om vergemål. Sistnevnte lov var ment å erstatte både lov om vergemål 27. april 1927 nr. 3 og lov om umyndiggjørelse 28. november 1898 og tok sikte på å fremme likebehandling av brukerne av vergemålstjenesten, herunder å bedre rettssikkerheten og ivareta integriteten til mindreårige og voksne med behov for vergemål.

En av de større endringene som ble foreslått med tanke på å fremme lovens hovedformål, var knyttet til økt profesjonalisering av overformynderienes organisering ved at vergemålstjenesten skulle administreres lokalt av overformynderiet under ledelse av en jurist og sentralt av et Vergemålstilsyn. Arbeidsoppgavene ble foreslått overført fra kommunalt til statlig nivå, og slik at overformynderiene skulle regionaliseres med lokale servicefunksjoner der det måtte være behov for dette.

Forvaltningen av de vergetrengendes midler ble av utvalgets flertall foreslått sentralisert gjennom et forvaltningsselskap. I tillegg la utvalget blant annet opp til et eget kapittel i loven med formålsparagraf og definisjoner av sentrale begreper, krav om individtilpasning av vergemål for voksne, mulighet for hel eller delvis fratakelse av rettslig handleevne for voksne hjelpetrengende, grundigere saksbehandlingsregler, lovfestet krav på godtgjøring til verger og opprettelse av et felles system med faste verger. Endelig ble det foreslått en lovfesting av adgangen til å opprette såkalte fremtidsfullmakter samt oppstilt en bestemmelse om legalfullmakt for nærstående som to privatrettslige alternativer til vergemålsinstituttet.

Utredningen ble sendt på høring med frist for tilbakemeldinger 22. februar 2005 for representasjonsordningen for enslige mindreårige asylsøkere og 15. august 2005 for forslaget til ny vergemålslov.

Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her

Prop. 51 L (2011–2012) *Endringar i utlendingsloven* (avvikling av åremålsordninga for nemndsleiarar i Utlendingsnemnda og rett til representant for einslege,

mindreårige asylsøkjarar) ble ved Innst. 203 L (2011–2012) fremmet for Stortinget og vedtatt 19. mars 2012.[2] Loven trådte i kraft 1. juli 2013.

Det ble besluttet at reglene i utlendingslovens kapittel 11 A fra ikrafttredelse også skulle gjelde løpende vergeoppdrag, og at vergen skulle regnes som representant for den enslige mindreårige asylsøkeren selv om oppnevningen ble gjort etter lov 22. april 1927 nr. 3 om vergemål for umyndige.

Det ble senere vedtatt endring til utlendingsforskriften §§ 17-34 og 17-35 som trådte i kraft 1. juli 2013.[3] Disse bestemmelsene har senere blitt endret med ikrafttredelse 1. juli 2016.[4]

Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) om lov om vergemål (vergemålsloven) – hovedpunkter

Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) *Om lov om vergemål* viderefører i stor grad de forslag som ble fremlagt ved NOU 2004: 16. Endrede samfunnsforhold og økt bevissthet om svake gruppers rettigheter gjorde det viktig å oppdatere og forbedre de regler som fantes om representasjon for personer med behov for hjelp til å ivareta egne interesser. Det ble lagt opp til en større grad av individtilpasset vergemål med utgangspunkt i det minste middels prinsipp. Som en forlengelse av dette fulgte departementet opp utvalgets forslag om bestemmelser knyttet til hel eller delvis fratakelse av handleevnen. Det ble åpnet for mulighet til fratakelse av handleevnen både på det økonomiske og personlige området, men det er oppstilt klare begrensninger knyttet til personlige forhold.

Ulike organisasjonsmodeller for vergemålsmyndigheten ble vurdert, og man endte opp med å foreslå en regionalisering av den lokale vergemålsmyndigheten gjennom en overføring av oppgavene fra kommunene til fylkesmannsembetene. Hvert fylke skulle utgjøre et lokalt vergemålsdistrikt, med unntak av Oslo og Akershus, som er ett distrikt[5]. Den sentrale vergemålsenheten skulle være klage- og tilsynsorgan for hele landet.

2 Lovvedtak 43 (2011–2012) og endringslov 12. april 2012 nr. 15.
3 Tilføyd ved forskrift 5. juni 2013 nr. 582.
4 Endret ved forskrift 29. april 2016 nr. 440.
5 Se § 5 og kommentarene til denne for endringer på dette punkt.

For å sikre rekrutteringen ble det anbefalt å etablere en ordning med faste verger. Det ble foreslått en lovfesting av at verger, med unntak av nærstående, skulle ha krav på godtgjøring, og at godtgjøringen som hovedregel skulle betales av den vergetrengende selv. For å sikre en rask og effektiv tilgang til verger ble det også foreslått å etablere en beredskapsordning med verger som kunne oppnevnes i hastesaker.

En oppnevnelse av verge ble gjort betinget av at personen med behov for vergemål, som hovedregel, selv skulle samtykke i oppnevningen, og at vergen ble ansett egnet for oppdraget. I forbindelse med egnethetsvurderingen skulle det kunne foretas en kredittsjekk av vergen, og alminnelige og faste verger er pålagt å innhente politiattest.

Det ble foreslått detaljerte regler for vergens utførelse av vergeoppdraget. I dette ligger at vergen blant annet har plikt til å høre personen under vergemål før ulike disposisjoner foretas, og vergen har taushetsplikt. Hvis ikke annet følger av lov eller annen gyldig bestemmelse, er det vergen som skal stå for forvaltning og disponering av midlene på vegne av en person under vergemål. Visse typer disposisjoner krever likevel fylkesmannens samtykke.

Forvaltningen av de finansielle eiendelene som tilhører personer under vergemål, og som overstiger 2 G, ble foreslått lagt til fylkesmannen gjennom plassering på individuelle bankkonti. Det ble også gitt forslag om egne regler for forvaltningen av midler som ikke gjøres om til kontanter, og det er oppstilt krav om meldeplikt og opplysningsplikt for ulike finansinstitusjoner.

Selv om forvaltningslovens regler gjelder for vergemålsmyndighetenes saksbehandling, er det i tillegg foreslått egne saksbehandlingsregler for fylkesmennene og den sentrale vergemålsmyndigheten.

I proposisjonen er det i tillegg tatt inn bestemmelser om retten til å utarbeide en fremtidsfullmakt, tilsvarende som i NOU-en, som et privatrettslig alternativ til vergemålslovens regler. At den enkelte gis anledning til å bestemme på forhånd over fremtidige personlige og/eller økonomiske disposisjoner som skal skje på et tidspunkt hvor vedkommende ikke lenger er i stand til å ivareta sine egne interesser, er med på å sikre den enkeltes integritet og selvbestemmelsesrett. Det ble også foreslått en legalfullmakt for nærstående. Dette innebærer en mulighet for at «dagligdagse» økonomiske disposisjoner kan utføres på vegne av familiemedlemmer med direkte hjemmel i lov uten at det er nødvendig med opprettelse av vergemål og oppnevning av verge.

Lov 26. mars 2010 nr. 9 og forskrift til vergemålsloven 15. februar 2013 nr. 201

Prop. 4 L (2009–2010) *Ny vergemålslov* ble ved Innst. 154 L (2009–2010) fremmet for Stortinget og vedtatt 26. mars 2010. Ny vergemålslov ble påregnet å skulle tre i kraft 1. juli 2013. En ny lov medførte imidlertid et behov for utfyllende forskriftsregulering samt en del endringer i andre lover. I februar 2011 ble et notat om forskrift til den nye vergemålsloven og endringer i annen lovgivning sendt på høring. Forskrift til vergemålsloven (vergemålsforskriften) ble vedtatt 15. februar 2013 og har utfyllende bestemmelser om vergemålsmyndigheten, regnskapskontroll og revisjon, saksbehandlingsregler, verger og vergers regnskapsplikt, finansiell forvaltning, fremtidsfullmakter, lovens virkeområde og overgangsbestemmelser knyttet til gammel lov.

Prop. 46 L (2012–2013) *Endringer i vergemålsloven mv.* ble fremmet for Stortinget 7. desember 2012 og godkjent i statsråd samme dag. Proposisjonen inneholdt forslag til endringer i andre lover som følge av at det ved Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) ikke ble lagt frem et fullstendig forslag til endringer i annen lovgivning. De fleste endringer i andre lover er av teknisk art og går ut på å endre begrepsbruken og henvisningene i samsvar med ny lov. I tillegg var det behov for endringer som følge av overgangen til et individtilpasset vergemål og omorganiseringen fra kommunale overformynderier til en statlig ordning med fylkesmannen og Statens sivilrettsforvaltning som henholdsvis første og andre instans på vergemålsfeltet. Det foreslås også visse innholdsmessige endringer og justeringer i vergemålsloven 2010, blant annet er det tatt inn en del praktiske tillegg i overgangsbestemmelsene. Mer om endringene i andre lover fremgår i kommentarene til Prop. 46 L, jf. § 102.

Arbeidet med ny vergemålslov, nordisk rett og internasjonale konvensjoner

Vergemålslovgivningen i Sverige, Danmark og Finland

Vergemålsutvalget satte seg grundig inn i særlig dansk, svensk og finsk rett i forbindelse med arbeidet med ny vergemålslov.[6] Dette skyldtes først og fremst at det var

6 Se NOU 2004: 16 punkt 2.5.

pågående revisjonsarbeid i vergemålslovgivningen i disse landene, samt den tradisjon en har med nordisk lovsamarbeid på familierettens område. Det fremgår av utvalgets utredning i punkt 2.5 at i den grad utvalget hadde vært i tvil, eller det ble diskutert forhold som tilsa nordisk rettsenhet, så utvalget hen til hvilke løsninger nabolandene hadde valgt.

Det har vært endringer i lovgivningen i de tre landene etter at det norske utvalget leverte sin utredning. Her skal kort gis en sammenfatning av vergemålsregelverket i Danmark, Sverige og Finland. Islandsk rett ble ikke studert nærmere av det norske vergemålsutvalget og vil heller ikke bli omtalt nærmere. I tillegg til den korte og overordnede oversikten som gis nedenfor, vil også de nevnte lands rett bli kommentert under de ulike kapitler og paragrafer, i den grad det fremstår som relevant å gi en sammenlignende fremstilling.

Danmark

I Danmark reguleres vergemål av Lovbekendtgørelse 2007-08-20 nr. 1015, værgemålslov. Statsforvaltningen er lokal vergemålsmyndighet, mens Civilstyrelsen er klageorgan. Beslutninger om vergemål tas enten av Statsforvaltningen eller retten.

Regler om mindreårige og deres verger er i stor grad de samme som etter norsk vergemålslov.[7] En viktig forskjell er at mindreårige som er gift, blir myndige med mindre statsforvaltningen bestemmer noe annet når det gis tillatelse til ekteskapet. Et flertall i vergemålsutvalget foreslo tilsvarende bestemmelse i norsk lov,[8] men dette ble ikke fulgt opp av departementet.[9]

Reglene om vergemål for voksne er også et stykke på vei parallelt med det norske systemet. Det finnes tre former for vergemål: alminnelige vergemål, vergemål med fratakelse av rettslig handleevne og samvergemål. Vilkårene for å etablere vergemål tilsvarer vergemålsloven § 20 med noen viktige unntak.[10] Rusmiddelmisbruk og spilleavhengighet kan ikke medføre vergemål etter dansk rett. Videre er det ikke noe krav om samtykke tilsvarende norsk vergemålslov § 20 andre ledd. Etter dansk rett kan en ikke beslutte fratakelse av rettslig handleevne i personlige forhold, og

7 Lovbekendtgørelse 2007-08-20 nr. 1015 kapittel 1.
8 NOU 2004: 16 s. 98 og lovforslaget § 2-1 første ledd.
9 Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) punkt 3.2.3.
10 Værgemålsloven § 5.

fratakelsen kan heller ikke begrenses til å gjelde bestemte eiendeler eller bestemte disposisjoner.[11]

Samvergemål reguleres av værgemålsloven § 7 og er den minst inngripende formen for vergemål etter det danske systemet. Samvergemål innebærer blant annet at den som settes under vergemål og samvergen må handle i fellesskap innenfor rammene av vergemålet, som for øvrig kun kan omfatte økonomiske forhold. Samvergemål forutsetter at den hjelpetrengende selv ber om dette. Det norske lovutvalget foreslo å innføre samvergemål i norsk rett, se utkastet § 3-4. Etter det norske forslaget kunne samvergemålet omfatte både økonomiske og andre interesser. Videre skilte forslaget seg fra det danske ved at samvergemålet etter utvalgets forslag skulle innebære en fratakelse av rettslig handleevne.[12] Forslaget ble avvist av departementet, først og fremst fordi det ikke ble ansett å foreligge noe særlig behov for en slik type vergemål.[13]

Hva gjelder vergens oppgaver, myndighet og vederlag, samt vergemålsmyndighetens tilsyn med vergens utførelse av sitt oppdrag, tilsvarer reglene langt på vei de norske.

Forvaltningen av midler tilhørende personer under vergemål er etter dansk lov lagt til særskilte forvaltningsavdelinger, jf. værgemålsloven § 35. En godkjent forvaltningsavdeling er en særlig avdeling i en bank eller sparekasse som Justitsministeriet har godkjent til å bestyre slike midler. Det er vergen som bestemmer hvilken forvaltningsavdeling som skal benyttes.

Danmark vedtok lov om fremtidsfuldmagter 8. juni 2016.[14] Den danske loven har en del likheter med reglene i kapittel 10, men det er enkelte vesentlige forskjeller. Mest tydelig er at det stilles krav til notarialbekreftelse i forbindelse med opprettelse av en fremtidsfullmakt, det vises til dansk lov § 3. Det er også noen ulikheter med hensyn til hvilke tilstander som kan inntre hos fullmaktsgiver og medføre at fullmakten trer i kraft, jf. § 1. Det er videre Statsforvaltningen som beslutter at en fremtidsfullmakt er trådt i kraft, se § 7. Det er foreløpig ikke besluttet når den danske loven vil tre i kraft, trolig er tidligste tidspunkt 1. januar 2017. Dette skyldes at det skal utvikles et eget register for fremtidsfullmakter, og at en god del detaljer skal reguleres i forskrift. Loven blir nærmere omtalt i kapittel 10.

11 Værgemålsloven § 6.

12 Se NOU 2004: 16 punkt 7.6 og s. 154–155.

13 Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) punkt 4.7.4.

14 Lov nr. 618 av 8. juni 2016.

Sverige

Reglene om svensk vergemålsrett finnes i Föräldrabalken (1949: 381) 9–20 kapittel (FB). I Sverige er det fortsatt det kommunale overformynderi som er førsteinstans i vergemålssaker. Kompetansen til å fatte beslutninger knyttet til vergemål, i svensk rett benevnt *godmanskap* og *förvaltarskap*, er delt mellom overformynderiet og tingrettene. Den svenske länsstyrelsen har tilsyn og klagefunksjon overfor overformynderiene.

De svenske reglene om mindreårige korresponderer i alle hovedsak med de norske. Forvaltning av midler tilhørende mindreårige ligger til foreldrene, men med enkelte begrensninger knyttet til plassering og disposisjoner som ikke kan foretas uten samtykke fra overformynderiet. For mindreårige er det *förmyndare* som tilsvarer den norske vergeordningen. Myndigheten som förmyndare ligger i utgangspunktet til den eller de som har foreldremyndigheten, men det kan oppnevnes særskilt förmyndare dersom det er behov for dette. I tillegg kan det oppnevnes en *god man* også for mindreårige dersom förmyndaren er ute av stand til å ivareta barnet eller er fradømt förmyndarskapet. For enslige mindreårige asylsøkere oppnevnes god man.

For voksne under vergemål finnes det ulike hjelpeordninger, det kan oppnevnes god man eller *förvaltare*. Godmansordningen ligner på vårt ordinære, frivillige vergemål, mens förvaltarskap tilsvarer fratakelse av rettslig handleevne. Begge ordningene skal individtilpasses og ikke rekke lenger enn behovet tilsier.

Sverige har foreløpig ikke egne regler om fremtidsfullmakt, men det foreligger et lovforslag (DS 2014: 16) som i utgangspunktet skulle tre i kraft 1. januar 2016. Den svenske regjeringen har 22. september 2016 fremsatt remiss til lagtinget, der det bes om synspunkter på lovforslaget. I henhold til remisset skal loven tre i kraft 1. juli 2017. Forslaget[15] kommenteres i kapittel 10.

Finland

Vergemål reguleres av Lag om förmyndarverksamhet av 1. april 1999 nr. 442.

Finland hadde tidligere formyndernemnder. Nemndenes oppgaver ble i forbindelse med den finske lovrevisjonen overført til magistratene, som er den finske statlige regionale instansen. En del oppgaver på dette området som tidligere lå til

15 Departementsserien (Ds) 2014: 16 og Lagrådsremiss 22. september 2016.

tingrettene, ble også overført til magistratene. Myndighet til å treffe beslutninger etter Lag om förmyndarverksamhet er lagt dels til magistratene, dels til domstolen. Ansvaret for forvaltning av midler og eiendeler er lagt til vergen, som i finsk rett kalles intressebevakar.

Så vel reglene for mindreårige som for voksne skiller seg i liten grad fra den norske vergemålsloven. Enkelte viktige forskjeller er det likevel, blant annet synes det som om samtykkekravet for frivillig vergemål er mindre strengt enn etter vergemålslovens system. Det vises til den finske loven 8 §, der det fremgår at det ikke er et samtykkekrav, men at den personen saken gjelder, i enkelte tilfeller kan motsette seg vergemål.

Finland var først ute i Norden hva gjelder å vedta regler om fremtidsfullmakter, det vises til Lag om intressebevakningsfullmakt av 25. mai 2007 nr. 648. Loven vil bli kommentert nærmere i kapittel 10.

Internasjonale konvensjoner og rekommandasjoner

Vergemålslovens verdigrunnlag er nært knyttet opp til sentrale menneskerettigheter, særlig retten til selvbestemmelse og integritet. Siden de tidligere lover på feltet ble skrevet i henholdsvis 1898 og 1927, har synet på mennesket og dets verdi utviklet seg betydelig. I de siste tiårene har Norge tiltrådt en rekke konvensjoner som inneholder regler som skal bidra til at disse rettighetene ivaretas for ulike grupper mennesker. Da vergemålsloven 2010 ble utarbeidet, ble det tatt sikte på at de nye vergemålsreglene skulle bygge på det verdigrunnlaget som blant annet kommer til uttrykk i Europarådets rekommandasjon 12 (99) 4 om prinsipper vedrørende den rettslige beskyttelsen av voksne og Haagkonvensjonen 13. januar 2000 om internasjonal beskyttelse av voksne. Verdigrunnlaget kommer også klart til uttrykk i FN-konvensjonen 13. desember 2006 om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (ofte kalt CRPD). Sistnevnte konvensjon ble ratifisert av Norge ved vergemålslovens ikrafttredelse.[16] I tillegg er kravene som følger av Haagkonvensjonen 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrding og samarbeid når det gjelder foreldreansvar og tiltak for å beskytte barn og FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (Barnekonven-

16 Henholdsvis 1. juni og juli 2013.